

บทที่ ๔

การศึกษากับความมั่นคงของชาติ

แนวคิดสำคัญ

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาสติ ปัญญา และการประพฤติปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรือง ก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บุตรหลานเจ้านายจะศึกษาเรื่องการปกครองและศาสนา ประชาชนจะศึกษาเรื่องการทำมาหากิน โดยมีวัง วัด และสำนักครูเป็นแหล่งให้การศึกษา ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงเน้นให้สอนพระพุทธศาสนา เพื่อให้คนไทยทุกคนมีปัญญาคู่กับคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ "ความมีน้ำใจ" เพื่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย และจะทำให้คนไทยประกอบอาชีพที่ส่งผลดีต่อตนเองและประเทศชาติ

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

มีความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายของการศึกษา และความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อระบบการศึกษาของชาติ

จุดประสงค์นำทาง

๑. อธิบายความหมายของการศึกษาได้
๒. อธิบายความสำคัญของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสังคม
๓. อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

๑. ความหมายของการศึกษา

การศึกษา คือ กระบวนการสร้างปัญญาและคุณธรรมความสามารถอันเป็นส่วนประกอบอย่างอื่น ๆ ที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหา สว่างพ้นสิ่งบีบคั้น ชัดชอง นำชีวิตให้เจริญงอกงามไปสู่ความเป็นอยู่อย่างดีที่สุด และเสวยผลแห่งความมีชีวิตได้สมบูรณ์ สมพร

เทพศิธา ได้กล่าวถึงการศึกษาว่า “มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะพัฒนาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และจิตใจ เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความคิด ความประพฤติที่ถูกต้อง มีจิตใจที่คั่งงาม สามารถพึ่งตนเองได้ ทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและสังคมส่วนรวม”

๒. วิวัฒนาการการศึกษาไทย

การศึกษามัธยมศึกษา พระมหากษัตริย์จะทรงให้พระราชโอรส(ลูกเจ้า) และบุตรของขุนนาง(ลูกขุน)เรียนราชศาสตร์ ธรรมศาสตร์ มีเป้าหมายเพื่อการปกครองประเทศด้วยคุณธรรมและยุติธรรม รวมทั้งคุ้มครองประชาชนให้มีความมั่นคงในชีวิต ซึ่ง วิไลเลขา ถาวรธนาสาร ได้บันทึกไว้ว่า “ลูกเจ้าลูกขุนมีหน้าที่ช่วยพระมหากษัตริย์ปฏิบัติราชการกิจ ในการป้องกันการรุกรานจากภายนอก การขยายอาณาเขตแสวงหาผลประโยชน์ต่างๆ การปกครองบ้านเมือง ตลอดจนบังคับบัญชาประชาชน”

เมื่อมีหน้าที่ดังกล่าว ในวัยเยาว์ ลูกเจ้าลูกขุนทั้งหลายจึงต้องได้รับการศึกษาอบรม เพื่อให้มีความสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ในอนาคต วิชาที่สำคัญที่สุดสำหรับลูกเจ้าลูกขุน คือ วิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการสงครามและปกครอง ผู้ให้การศึกษาอาจเป็นพระราชบิดาหรือผู้มีคุณวุฒิอื่นๆ ดังบันทึกในพงศาวดารโยนก ว่า

“สมเด็จพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัย ได้ไปเรียนศิลปวิทยากับพระอาจารย์ผู้หนึ่งเป็นฤาษี

ชื่อ พระสุกทันตฤาษี ที่กรุงละโว้ ในเวลาเดียวกับพระยาจำเมือง

สันนิษฐานว่า พระร่วงเจ้าองค์นี้ คือ พ่อขุนรามคำแหง”

หรือ เมื่อครั้งที่พระมหาเถรศรีศรัทธา ได้ศึกษาวิชาเกี่ยวกับช้าง ม้า ซึ่งรวมถึงการรบบนหลังช้าง บนหลังม้า ดังจารึกสุโขทัยหลักที่ ๒ ว่า

“เจ้าศรีศรัทธาราชจุลามาณ...คุณมักเรียนคุณ...พี...สอน

หนึ่งรู้คุณช้าง อันหนึ่งรู้คุณม้า อันหนึ่งรู้คุณ.....(อันหนึ่ง

รู้คุณ) อันหนึ่งรู้คุณสีห์...”

นอกจากนี้ยังเรียนด้านอักษรศาสตร์และศาสนา ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการปกครองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่อง ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร และราชจรรยาวัตร รวมทั้งการเป็นผู้สั่งสอนให้ประชาชนรู้บุญรู้ธรรม ดังจารึกสุโขทัยหลักที่ ๒ ว่า

“...เมื่อก่อนลายสือไทยนี้ ป

มี ๑๒๐๕ ศก ปิมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใครใจ

ในใจแล้หลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมี เพื่
อ ชุนผู้นั้นใ้ไว้ พ่อชุนรามคำแหงนั้น หา
เป็นท้าวเป็นพระยาแก่ไทยทั้งหลาย หาเป็น
ครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลาย ให้รู้
บุญรู้ธรรมแท้...”

“...๑๒๑๔ ศก ปีมะโรง พ่อชุนรามคำ
แหง เจ้าเมืองศรีสัตนาลัยสุโขทัยนี้ ปลุกไม้ดา
ลนี้ใ้สืบสืบเข้า จึงให้ช่างพันชะดาร์หิน ตั้งหว่าง
กลางไม้ดาลนี้ วันเดือนดับ เดือนออก แปรวัน วั
นเดือนเต็ม เดือนข้าง แปรวัน ผูกปุ่กุฎร มหาเ
ร ชันนึ่งเหนือชะดาร์หิน สวดธรรมแก่อุบาสก ผูก
ท่วยจำศีล...”

หรือใน ไตรภูมิพระร่วง ที่เมื่อพระมหาธรรมราชาลิไทยยังทรงเป็น “ลูกเจ้า” อยู่ใ้ศึกษา
คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอย่างมาก และทรงนิพนธ์ไว้ ในปี พ.ศ. ๑๘๘๘ สมัยที่ยังมิได้เป็น
กษัตริย์ ว่า

“พระยาเลไทย.....ใคร่จำเริญพระอภิธรรมโสด พระธรรม
ไตรภูมิภณานิ ธ เอาออกมาแต่คัมภีร์ใ้บ้างเล่า เอามาแต่ใ้
พระอัครกถา พระจตุราตนั้นก็ใ้บ้าง.... พระธรรมบทก็
ใ้บ้าง ในพระธรรมชาดกก็ใ้บ้าง ในพระชินาสังการก็ใ้บ้าง
...เอาออกมาแลแห่งแลน้อยและเอามาผสมกัน...”

การศึกษาของประชาชน(ไพร่)

การศึกษา เป็นไปเพื่อประกอบอาชีพ โดยเฉพาะเกษตรกรรม การค้า และช่างฝีมือ
โดยบุตรชายศึกษาจากบิดา บุตรสาวศึกษาจากมารดา เป็นการศึกษาภาคปฏิบัติจนกระทั่งเกิด
ความชำนาญ สามารถประกอบอาชีพใ้จันมีหลักฐานที่มั่นคง และยังต้องศึกษาพระพุทธศาสนา
เพื่อใ้เป็นคนดีของสังคม ดังสุภาสิตพระร่วงว่า

“...เมื่อน้อยใ้เรียนวิชา
ใ้หาสินเมื่อใหญ่...
...ผู้เฒ่าสั่งจงจำความ...”

ปรัชญาว่าด้วยความมั่นคงของชาติ

ความรู้ของประชาชนในการประกอบอาชีพนั้น ได้ชื่อว่ามีคุณภาพดี กล่าวหาญ
อุตสาหะ พยายาม ทั้งในการประกอบอาชีพและการสงคราม ดังจารึกสุโขทัยหลักที่ ๑ ว่า

“...แต่คนอันมีในเมืองไทย ด้วย

รู้ด้วยหลวง ด้วยแก้วด้วยหาญ ด้วยแคะ
ด้วยแรง หากคนจักเสมอมิได้ อาจปรายฝูงข้า
ศึก มีเมืองกว้างข้างหลาย...”

อย่างไรก็ตามประชาชน(ไพร่)ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของขุนนาง เมื่อพระมหากษัตริย์มี
ราชกิจ ไพร่ต้องใช้ความรู้ความถนัดในอาชีพของตนทำงานเพื่อพระมหากษัตริย์และบ้านเมือง
เช่น การสงคราม การป้องกันอาณาจักร รวมทั้งสืบทอดพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพื้นฐานของการ
ศึกษามาจนถึงสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ ดังที่ ประเสริฐ ณ นคร เรียบเรียงไว้ว่า

“ควรจัดให้ไพร่มีเวรผลัดเปลี่ยนกันมาทำงานหลวง ๑๐ วัน
กลับไปสร้างเหมืองฝาย” ไร่นา สวน เรียกที่ดิน ๑๐ วัน
จัดเช่นนี้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม แต่โบราณแล”

แหล่งให้การศึกษา

การศึกษาของไทยมีแหล่งให้ความรู้ ๓ แหล่ง คือ วัด และสำนักครู

วัง เป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครอง กฎหมาย การทหาร ระเบียบปฏิบัติ
สำหรับผู้ชาย และเป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับการทำอาหาร เย็บปักถักร้อย สำหรับผู้หญิง

วัด เป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต
ภาษาขอม กวีนิพนธ์ และเกี่ยวกับศาสนา ทั้งด้านคำสอนและจริยธรรม การเผยแพร่ศาสนาด้วย
การเทศน์ การแห่

สำนักครู เป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพ เช่น ช่างหล่อ ช่างปั้น ช่างเหล็ก ช่างไม้
และศิลปการต่อสู้ป้องกันตัว เช่น การฟันดาบ การชกมวย เป็นต้น

ลักษณะความรู้ที่คนไทยแสวงหา ๓ ประการ

๑. ความรู้ในการประกอบอาชีพ ได้แก่ การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย การช่างต่างๆ
สามารถเรียนรู้ได้จากบิดามารดา รวมถึงการรับราชการฝ่ายทหารและพลเรือน ซึ่งสามารถแสวง
ได้จากสำนักครู

๒. ความรู้ในการประกอบพิธีกรรม ได้แก่ ความรู้ทางไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ ซึ่งมักจะศึกษาควบคู่กัน พิธีกรรมส่วนมากเป็นไปเพื่อสวัสดิมงคล เพื่อป้องกันอันตราย เพื่อรักษาโรค รวมทั้งเพื่อทำลายศัตรู ความรู้ในการประกอบพิธีกรรมนี้ เป็นความรู้ลึกลับและศักดิ์สิทธิ์ สามารถศึกษาได้จากอาจารย์มีทั้งที่เป็นคฤหัสถ์และบรรพชิตผู้คงแก่เรียน

๓. ความรู้ในทางเหตุผล หรือ ปรัชญา เป็นความรู้ในพระพุทธศาสนา และ ศาสนาพราหมณ์ ซึ่งแสดงออกผ่านปรัชญาชีวิต ปรัชญาสังคม ปรัชญาเศรษฐกิจและปรัชญาการปกครอง ความรู้ด้านปรัชญานี้ศึกษาได้จากวัด โดยการบรรพชา-อุปสมบท และศึกษาภาคปฏิบัติอยู่เป็นเวลานานในราชสำนัก โดยการมอบตัวเป็นมหาดเล็ก ทำการปฏิบัติจนชำนาญ กระทั่งเกิดความสำนึกรู้ได้เอง

๓. การพัฒนาการศึกษาครั้งสำคัญของไทย

ในสมัย “พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูปการศึกษาของชาติ โดยจัดตั้งโรงเรียนหลวงขึ้น เป็นการเปิดแนวทางที่รัฐจะรับหน้าที่จัดการศึกษาแก่เยาวชน”^๓ และทรงมีพระราชดำรัสว่า

**“เจ้านายราชตระกูล ตั้งแต่ลูกฉันเป็นต้นไป
ตลอดจนถึงราษฎรที่ต่ำที่สุด
จะได้มีโอกาสเล่าเรียนเสมอกัน
ไม่ว่าเจ้า ว่าขุนนาง ว่าไพร่
เพราะฉะนั้นจึงขอบอกได้ว่า
การเล่าเรียนในบ้านเมืองเราจะเป็นข้อสำคัญที่หนึ่ง
ซึ่งฉันจะอุตสาหกิจจัดให้เจริญขึ้นให้จงได้”**

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดให้มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เป็นของหลวงและให้เป็นของแผ่นดิน พระองค์ทรงปฏิรูปการศึกษาของชาติ โดยมุ่งให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนากระทรวงธรรมการขึ้น ได้มีการแบ่งงานการจัดการศึกษากันระหว่างพระสงฆ์กับกรมศึกษาธิการ โดยพระสงฆ์จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ส่วนในระดับที่สูงกว่าเป็นหน้าที่ของกรมศึกษาธิการ ซึ่งเป็นกรม

หนึ่งในกระทรวงธรรมการ และทรงมีพระราชหัตถเลขาถึง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
วชิรญาณวโรรส มีข้อความตอนหนึ่งว่า

“การสอนศาสนาในโรงเรียนทั้งในกรุงและหัวเมืองจะต้องให้มีขึ้น
ให้มีความวิตถไปว่าเด็กชั้นหลังจะห่างเหินจากการศาสนา
จนเลยเป็นคนไม่มีธรรมในใจมากขึ้นต่อไปภายหลัง
ถ้าเป็นคนที่ได้เล่าเรียนคงจะประพฤติตัวดีกว่าคนที่ไม่ได้เล่าเรียนนั้นหาถูกไม่
คนที่ไม่มีธรรมเป็นเครื่องดำเนินตาม คงจะหันไปหาทางทุจริตโดยมาก
ถ้ารู้บ่อยก็โกงไม่ค่อยคล่องหรือโกงไม่สนิท
ถ้ารู้มากก็คล่องมากขึ้น และโกงพิสดารมากขึ้น
การที่หัดให้รู้อ่านอักษรวิธี ไม่เป็นเครื่องฝึกหัดให้คนดีและคนชั่ว
เป็นแต่ได้วิธีที่จะเรียนความดี ความชั่วได้คล่องขึ้น”

พระองค์ทรงห่วงใยการปฏิรูปการศึกษาตามแบบตะวันตก เพื่อให้คนมีความรู้ทาง
วิชาการ ถ้าคนที่มีความรู้โดยปราศจากคุณธรรมจะใช้ความรู้ในทางทุจริตคดโกงได้แนบเนียน
ยิ่งขึ้น ในวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๑ จึงทรง “ประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง” มุ่งให้
ผู้เรียนมีความประพฤติชอบ และเพื่อให้ประกอบอาชีพในทางที่ชอบ และความหวังนี้จะสำเร็จลง
ได้ก็โดยให้

“พระภิกษุทั้งหลาย...ช่วยเอาภาระธุระสั่งสอนกุลบุตรทั้งหลาย
ให้ได้ศรัทธาเลื่อมใสพระรัตนตรัย และมีวิชาความรู้อันเป็นสารประโยชน์”

และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานนิพนธ์เมื่อปี พ.ศ.
๒๔๒๘ เพื่อพระราชทานพระเจ้าลูกเธอที่เสด็จไปทรงศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ พระองค์ได้
ทรงเตือนว่า

“...บัดนี้จะขอตักเตือนอย่างหนึ่งก่อนว่า ซึ่งให้ออกไปเรียนภาษาวิชาการในประเทศ
ยุโรปนั้น ไซ้ว่าจะต้องการเอามาใช้แต่เฉพาะภาษาฝรั่งหรืออย่างฝรั่งนั้นอย่างเดียว ภาษาไทย
และหนังสือไทย ซึ่งเป็นภาษาของตัว หนังสือของตัว คงจะต้องใช้อยู่เป็นนิจ จงเข้าใจว่าภาษา
ต่างประเทสนั้นเป็นแต่พื้นของความรู้ ..ไปเรียนภาษาอื่นเพื่อจะได้เรียนวิชาให้กว้างขวางออก
แล้วจะเอากลับลงมาใช้เป็นภาษาไทยทั้งสิ้นเพราะฉะนั้น จะทิ้งภาษาของตัว...หรือจะลืมนิเขียน
หนังสือไทยที่ตัวได้ฝึกหัดแล้วเสียนั้นไม่ได้เลย ถ้ารู้แต่ภาษาต่างประเทศ ไม่รู้เขียนอ่านแปลลง
เป็นภาษาไทยได้ก็ไม่เป็นประโยชน์อันใด.. อย่าตื่นตัวเองว่าได้ไปร่ำเรียนภาษาฝรั่งแล้วลืมนิ
ภาษาไทย...”

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๓ สมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินและพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จัดตั้ง โรงเรียนมหาดเล็กหลวงเป็นโรงเรียนในพระองค์ คือ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยในปัจจุบัน จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๕๕ โปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน และได้สถาปนาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา เป็นการเริ่มต้นการจัดการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย พระองค์ทรงมีพระราชหัตถเลขาเกี่ยวกับเยาวชนที่พระองค์ทรงประสงค์ ว่า

“ข้าไม่ต้องการตำราเรียนที่เดินได้
ที่ข้าอยากได้นั้นคือเยาวชน
ที่เป็นสุภาพบุรุษ ชื่อสัตย์ สุจริต
มีอุปนิสัยใจคอดี”

“I do not want a walking school books.
What I want are just manly young men,
honest, thoughtful, clean
in habits and thoughts”

พระองค์ทรงมีพระราชดำริในการปลูกฝังเยาวชนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ โดยให้ศึกษาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้วยเห็นว่า

“ศาสนาถ้าสอนให้ถูกทาง ศาสนาจะเป็นยาบำรุงกำลัง
บำรุงน้ำใจให้ทนความลำบากได้
ให้มีแรงที่จะทำการงานของตนให้เป็นผลสำเร็จ
และยังเป็นยาที่จะสมานหัวใจให้หายเจ็บปวดในยามทุกข์ได้ด้วย..
พวกเราทุก ๆ คน ควรพยายามให้เด็ก ๆ
ลูกหลานของเรามี “ยา” สำคัญคือ
คำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าติดตัวไว้เป็นกำลัง
เพราะ “ยา” อย่างนี้เป็นทั้ง “ยาบำรุงกำลัง”
และ “ยาสมานหรือระงับความเจ็บปวด”

และปลูกฝังให้การศึกษาแก่ประชาชนให้ "น้ำใจดี" เพื่อความสำเร็จในการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตย โดย แนวทางที่จะทำให้ประชาชน "มีน้ำใจดี" อยู่ที่การฝึกฝนนักเรียน
๓ ประการ คือ

(๑) ให้รักขนบธรรมเนียม

(๒) ให้รู้จักปกครองตนเองเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ครู เด็กชั้นใหญ่ เด็กชั้นเล็ก และมีวินัย
เคร่งครัด ทรงมีพระราชดำริว่า "การที่จะให้ประเทศมีการปกครองที่ดีงามต่อไป จะต้องฝึกหัด
เด็กของเราให้รู้จักเคารพนับถือผู้ใหญ่ และให้รู้จักความผิดชอบที่จะปกครองผู้น้อยต่อไปโดย
ยุติธรรม"

(๓) ต้องฝึกหัดให้เด็กนักเรียนมีน้ำใจเป็นนักกีฬาแท้ และนักกีฬาแท้จะต้องเล่น
ให้ถูกต้อง ตามกฎข้อบังคับ

กล่าวได้ว่า การศึกษาของไทยตั้งแต่สุโขทัยจนถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.
๒๔๗๕ มีลักษณะเป็นอุดมคติ(Idealism) เป็นการผสมผสานทั้งพุทธศึกษา จริยศึกษา หัตถ
ศึกษา และ พลศึกษา มีเป้าหมายมุ่งส่งเสริม ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้ดีที่สุด มีคุณธรรมความ
ประพฤติดีที่สุด มีฝีมือในการประกอบอาชีพดีที่สุดและมีพลานามัยดี เก่งที่สุดในการป้องกันตัว

๔. การพัฒนาการศึกษาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะราษฎรได้ประกาศหลักอภิวินัย
๖ ประการ เป็นนโยบายในการบริหารประเทศ คือ

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล
ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศให้มั่นคง

๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก

๓. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางาน
ให้ราษฎรทุก ๆ คนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

๔. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน

๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔
ประการดังกล่าวข้างต้น

๖. จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คนไทยได้ไปศึกษายุโรปมากขึ้น ซึ่งการศึกษาที่
ยุโรปจะเป็นแบบสัจนิยม(Realism)^{๑๔} และได้นำแนวคิดมาใช้ในประเทศไทย จนถึงสมัยหลัง

สงครามโลกครั้งที่ ๒ ต่อมาภายหลังคนไทยส่วนมากได้ไปศึกษาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแบบ
ปรัชญาปฏิบัตินิยม(Pragmatism)^๕ และได้พัฒนานำมาใช้กับประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน

ผลจากการอภิวัฒน์ระบบการปกครองที่มีต่อการพัฒนาการศึกษา

การปรับปรุงระบบการศึกษาได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้น รัฐบาลได้จัดตั้งโรงเรียน
และมหาวิทยาลัยขึ้น โดยใช้แนวคิดของยุโรปและอเมริกา ทำให้นักเรียนนักศึกษามีความรู้ความ
ฉลาดมากขึ้น มีสุขภาพอนามัยดีขึ้น แต่ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕
พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙ ได้บันทึกไว้ว่า “การพัฒนากำลังคนโดยสร้างคนให้มีร่างกายแข็งแรง
มีสติปัญญาและความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพโดยมิได้คำนึงถึงคุณภาพทางด้าน
จิตใจนั้น ยังไม่เป็นการถูกต้องสมบูรณ์แท้จริง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจะสำเร็จตาม
เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้นั้น จะต้องอาศัยกำลังคนที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยคุณสมบัติทั้ง
ทางร่างกาย สติปัญญา ความรู้และจิตใจ นโยบายพัฒนาคนของประเทศไทยในเวลาที่ผ่านมา
มุ่งพัฒนาตัวร่างกายและสติปัญญาความรู้อย่างมาก แต่ยังขาดการเสริมสร้างคุณธรรม ซึ่งเป็น
ส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตใจ จึงทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ดังปรากฏในปัจจุบัน”^๖

การพัฒนาการศึกษาในระยะดังกล่าวไม่มีหลักศาสนา ดังที่ สมพร เทพสิทธิฯ บันทึกไว้
ว่า “จริยศึกษาซึ่งเป็นการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม ศิลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม
กลับไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ทั้งในเรื่องหลักสูตร ครูผู้สอน สื่อการเรียนการสอน ขาดครู
สอนจริยศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ครูที่สอนจริยศึกษาก็ไม่ได้รับการยกย่องเหมือนครูที่สอน
วิชาอื่น วิชาที่เกี่ยวกับจริยศึกษามีเวลาและคะแนนเพียงเล็กน้อย ทำให้นักเรียนนักศึกษา
ไม่สนใจ เป็นเหตุให้จริยศึกษาล้าหลังกว่าการศึกษาด้านอื่นๆ”^๗ เป็นผลให้เยาวชนมีความ
ประพฤติน่าไม่เหมาะสม เป็นผู้บกพร่องในคุณธรรม ศิลธรรม และจริยธรรม ซึ่งนำไปสู่ปัญหา
สังคมทั้งอาชญากรรม การขายบริการทางเพศ สิ่งแวดล้อม ครอบครัวย่ำแย่ เศรษฐกิจ ฯลฯ ดังที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราโชวาทว่า

“ปัญหายุ่งยากในสังคมทุกวันนี้เกิดจากเหตุผลหลายอย่าง
แต่เหตุที่สำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาได้มาก
คือ ความขาดหรือความบกพร่องในความเป็นระเบียบ
และความสะอาดมั่นคงในความประพฤติและความคิดจิตใจของบุคคล”

๕. การแก้ปัญหาการศึกษา

การแก้ปัญหาการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะอบรมเด็กให้อยู่ในบรรยากาศของพระพุทธศาสนา โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาเล่าเรียน มีความรู้พร้อมๆ กับขัดเกลาจิตใจให้เป็นผู้มีคุณธรรมด้วย พระองค์ทรงมีพระบรมราโชวาทว่า

“ถ้าเราสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์

ระหว่างศาสนากับการศึกษาและชีวิตของคนที่มีมากขึ้น ๆ

ให้กลับมาเป็นอย่างเดิมเหมือนอย่างของเก่าโบราณของเรา

คือ ให้รู้ว่าโรงเรียนก็คือวัด วัดก็คือโรงเรียน

ก็จะทำให้บ้านเมืองมีอนุชนที่มีความสามารถในทางวิชาการ

และมีจิตใจที่เป็นพลเมืองดีต่อไป

จะช่วยให้ส่วนรวมสามารถที่จะดำเนินต่อไป”

พระองค์ได้พระราชทานพระราชทรัพย์จัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดแห่งแรกคือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาทรงให้มีโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนในพระบรมราชูปถัมภ์ที่ตั้งขึ้นในวัดในจังหวัดต่างๆ

การแก้ปัญหาการศึกษาระดับอุดมศึกษา

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร และประกาศนียบัตร วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ มีสาระสำคัญ ความว่า

“งานด้านการศึกษา เป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและเสื่อมของชาตินั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมืองเป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้ว ขณะนี้บ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดขึ้นด้วยว่าพลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติกและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตก ถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไป เราอาจเอาตัวไม่รอด ปรากฏการณ์เช่นนี้นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการศึกษาด้วยอย่างแน่นอน จึงพูดได้เต็มปากว่า เราจะต้องจัดงานด้านการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และผู้มีหน้าที่ทางด้านนี้ทุกฝ่าย ทุกระดับ ทุกคนจะต้องทำงานกันจริงๆ ให้หนักแน่นขึ้นอีกมาก”

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในพิธีทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิปันจัตวาบัณฑิตศึกษาศึกษา ในวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ ณ ศาลาดุสิตาลัย ของ ๕ มหาวิทยาลัย ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และราชวิทยาลัยสัตวแพทยศาสตร์ ความว่า

“มหาวิทยาลัยมุ่งจะสอนนักศึกษาให้เป็นคนเก่ง เช่นในด้านวิชาการ ความคิดริเริ่ม ความกล้าหาญ ในความกระตือรือร้นที่จะก้าวหน้า การสอนคนให้เก่งนี้ดูจะเห็นว่ามีดี แต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนแล้ว อาจจะทำให้เกิดบกพร่องในตัวบุคคลได้ไม่น้อย ที่สำคัญ ๑.บกพร่องในความคิด พิจารณาที่รอบคอบและกว้างไกล เพราะใจร้อนเร่งจะทำการให้เสร็จโดยเร็วเป็นเหตุให้การทำงาน ผิดพลาด ชัดข้องล้มเหลว ๒. บกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศ เป็นเหตุให้เย่อหยิ่ง มองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่น และมักก่อความขัดแย้งทำลายไมตรีจิต มิตรภาพตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างกัน ๓.บกพร่องในความมรรยาธพอเหมาะพอดีในการ กระทำทั้งปวง เพราะมุ่งหน้าแต่ทำตัวให้เด่นก้าวหน้า เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัวเอาเปรียบ ๔.บกพร่องในจริยธรรม ความรู้จักผิดชอบชั่วดี เพราะมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตัวให้ เพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้ทำความผิดความชั่วทุจริตได้โดยไม่รู้สึกระส่ำระสาย

ผู้ที่มีจุดบกพร่องดังกล่าวนี้ เห็นกันอยู่มากจึงจับเหตุจับผลจับหลักการไม่ถูก ส่วนใหญ่จึง ประสบปัญหาและความผิดพลาด ไม่อาจสร้างความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนแท้จริงให้แก่ตน แก่บ้านเมืองได้ตามเป้าหมาย ดังนั้น นอกจากจะสอนคนให้เก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรม ให้ดีพร้อมกันไปด้วยประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพพร้อม คือ ทั้งเก่งทั้งดีมาเป็นกำลังของ บ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยแลผลสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อ ประคับประคองหนุนนำความเก่ง ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่อำนาจผล เป็นประโยชน์อันพึงประสงค์ แต่ฝ่ายเดียว

ถ้ามหาวิทยาลัยทั้งหลาย ร่วมมือกันสร้างความเก่งความดีให้เกิดพร้อมกันในตัว นักศึกษาได้ อีกไม่นานความผิดพลาดสับสนรวมทั้งปัญหาขัดข้องนานาประการในบ้านเมืองเรา จะทุเลาลดน้อยลง และความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้รวดเร็วกว่าที่เราเร่งร้อนกระทำ อยู่ในเวลานี้”

๖. การพัฒนาการศึกษาปัจจุบัน

จากเดิมที่รัฐบาลเป็นผู้จัดการศึกษา เป็นเจ้าของสถานศึกษา ต่อมาได้อนุญาตให้เอกชน สามารถตั้งโรงเรียน และมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาการศึกษาและเปิดโอกาสให้บุตรหลานได้เข้า

ศึกษามากขึ้น จนกระทั่งเริ่มมีแนวคิดการปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยออกจากการดูแลของรัฐบาล เรียกว่า “มหาวิทยาลัยนอกระบบ” คือ มหาวิทยาลัยที่มีใช้หน่วยงานราชการและมีใช้รัฐวิสาหกิจ แต่ยังคงอยู่ในกำกับดูแลของรัฐ รัฐเป็นเจ้าของแต่ไม่เข้าไปดำเนินการ ผู้บริหารจะเป็นนิติบุคคลทำหน้าที่บริหารงาน ดำเนินกิจการต่างๆ ใต้โดยอิสระ และเรียกว่า “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” เป็นการปรับสถานะของมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ ให้เป็นมหาวิทยาลัยที่มีการบริหารจัดการด้วยระบบ กฎเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดเอง โดยมีคณะบุคคลที่เรียกว่า “สภามหาวิทยาลัย” ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แผนงาน เป้าหมาย และระบบบริหารจัดการในเรื่องต่างๆ”

ความเป็นมาของการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ(ราชการ)

การนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบของไทยเริ่มมีแนวคิดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ เนื่องมาจากการถูกกดขี่ทางวิชาการ ต่อมามีการสัมมนาเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจัดขึ้นที่ สว่างคนิवास จังหวัดสมุทรปราการ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เป้าหมายของการสัมมนานี้ คือ “การสร้างมหาวิทยาลัยให้เข้มแข็ง” สมัยนั้นท่านอาจารย์ ป่วย อึ้งภากรณ์ ได้เสนอให้รัฐออกพันธบัตรชนิดเปลี่ยนมือไม่ได้ เพื่อให้มหาวิทยาลัยนำดอกเบี้ยยมาเป็นค่าใช้จ่ายประจำ แต่จุดมุ่งหมายที่สำคัญกว่านั้น คือ เพื่อรักษาสถานภาพการศึกษาของประเทศให้มั่นคงที่สุด ไม่ว่าสังคมหรือประเทศจะเกิดเหตุวิกฤตอะไรขึ้น

หลังจากนั้นเรื่องการปฏิรูปการศึกษา และการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบก็มีการสนทนาเรื่อยมา แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์และการดำเนินงานที่ชัดเจน จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ คณะรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๔๑ ให้ความเห็นชอบเงื่อนไขการกู้เงินจากธนาคารพัฒนาเอเชีย เรื่องการพัฒนามหาวิทยาลัยของรัฐให้เป็นมหาวิทยาลัยอิสระ ตามที่รัฐบาลไทยเสนอ ซึ่งในครั้งนั้นรัฐบาลได้มอบหมายให้ทบวงมหาวิทยาลัยรับผิดชอบการดำเนินงาน

ตามมติข้อ ๒) “มหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่งจะได้รับการพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยอิสระ(Autonomous University) หรือมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลภายในปี ๒๕๔๕ โดยที่ภายในเดือน ธันวาคม ๒๕๔๑ จะมีมหาวิทยาลัยของรัฐอย่างน้อย ๑ แห่ง ปรับสภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ครั้งนั้น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีอ้างว่ามีความพร้อมก่อนจึงได้ปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลหรือออกนอกระบบ(ราชการ)เป็นแห่งแรก หลังจากนั้น

มหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่งได้ถูกกำหนดให้ออกนอกระบบ แต่เนื่องจากปัญหาและความพร้อมของแต่ละมหาวิทยาลัยไม่เหมือนกัน ทำให้มหาวิทยาลัยไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดไว้ มหาวิทยาลัยต่างๆ จึงได้ขอเลื่อนการออกนอกระบบราชการ พร้อมทั้งดำเนินการจัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล” ซึ่งทบวงมหาวิทยาลัยได้นำเรื่อง ขอเลื่อนกำหนดการออกนอกระบบ เสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒ ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามที่ทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ

ต่อมามหาวิทยาลัยต่างๆ ก็ไม่สามารถดำเนินการตามแผนได้ จนกระทั่งวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาในระดับปริญญาไว้ว่า (มาตรา ๓๖) กำหนดให้สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล มีทางเลือกระบบบริหารได้ ๒ ทาง คือ อาจจัดเป็นส่วนราชการ หรือเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐก็ได้ โดยให้สถานศึกษาดังกล่าวดำเนินการได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถานศึกษาดามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้นๆ

การดำเนินการออกนอกระบบ(ราชการ)

การเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยตามแผนการพัฒนามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เริ่มจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เป็นมหาวิทยาลัยแรกที่เปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ทำให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมิได้มีสถานภาพเป็นส่วนราชการ ครั้งนั้นการได้รับสิทธิในฐานะที่เป็นข้าราชการไม่มีความชัดเจน^{๑๐} สำหรับปัญหาเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษานั้นมีข้อคิดเห็นจากทบวงมหาวิทยาลัย คือ “ไม่ว่ามหาวิทยาลัยจะออกนอกระบบหรือไม่ก็ตาม นิสิต/นักศึกษาต้องมีหน้าที่และรับผิดชอบตนเองในด้านการเรียนให้ดีที่สุด เพื่อเป็นบัณฑิตที่เป็นคนดีมีคุณภาพของสังคม ส่วนในด้านค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าเล่าเรียนนั้นปัจจุบันรัฐเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้เรียนอุดมศึกษาถึงร้อยละ ๘๐-๙๐ อยู่แล้ว และ วันชัยศิริชนะ ได้กล่าวว่า “มหาวิทยาลัยมีอิสระในการขึ้นค่าเล่าเรียนได้เองโดยคำนึงถึงสภาวะค่าครองชีพ”^{๑๑}

กรณีดังกล่าวที่ได้เกิดขึ้นกับสถาบันพระจอมเกล้า ได้กลายเป็นต้นแบบของปัญหาความไม่มั่นใจในการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ มหาวิทยาลัยต่างๆ จึงไม่ปฏิบัติตาม

นโยบายของรัฐบาล ดังนั้นการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยจึงไม่เป็นไปตามแผนการดำเนินงาน

พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๓ มหาวิทยาลัยต่างๆ ได้จัดทำและเสนอร่างพระราชบัญญัติให้ทบวงมหาวิทยาลัยพิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพจากมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และเปลี่ยนสถานภาพจากข้าราชการในมหาวิทยาลัยเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย ครั้งนั้นมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้จัดทำแบบสอบถามและชี้นำผลดีเกี่ยวกับการออกนอกระบบ โดยมีได้นำเสนอข้อมูลที่แท้จริงแก่ประชาคม จึงได้มีการเรียกร้องจากบุคลากรในหลายๆ มหาวิทยาลัย ขอให้ประชาคมภายในมหาวิทยาลัยแสดงความคิดเห็น(ประชาพิจารณ์)ก่อน แต่ก็ไม่ได้รับการตอบรับจากผู้บริหารมหาวิทยาลัย

ด้วยเหตุดังกล่าวสภาคณาจารย์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีหนังสือขอให้สำนักราชเลขาธิการนำความกราบบังคมทูล และสำนักราชเลขาธิการได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแส ตามหนังสือ ที่ รล ๐๐๐๘/๒๒๐ ลงวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๔๓ ว่า

**“ก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติ ฯลฯ
ควรมีการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดก่อน
(คณาจารย์ นักศึกษา ผู้บริหาร ฯลฯ)
และร่างกฎหมายประกอบทั้งหมดให้ครบก่อน
การปรึกษาหารือเป็นไปในทำนองประชาพิจารณ์
เป็นการปรึกษาที่กว้างขวาง รวมทั้งประชาชนทั่วไป”**

หลังจากนั้นที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ร่วมกับสภาอาจารย์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้เรียกร้องให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยทำประชาพิจารณ์ด้วยหลักการและวิธีการที่ถูกต้อง ก่อนนำร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัย

ในประเด็นนี้มีผู้ให้ความคิดเห็นที่ควรนำมาพิจารณาคือ “ชนชั้นอำนาจรัฐไม่ก็คนที่ผลักดันมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ โดยผ่านวาทกรรม“ปฏิรูปการศึกษา”เป็นเครื่องมือคำตอบที่เห็นคือ กระบวนการดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของตนเองที่สอดคล้องกันอย่างชัดเจน ระหว่างรัฐกับกลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัยโดยไม่ได้ให้บทบาทหรืออำนาจการตัดสินใจไว้กับความต้องการของสังคมที่แท้จริง”

เป้าหมายของการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ(ราชการ)

เป้าหมายและอุดมการณ์ ของการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ(ราชการ)ครั้งแรกนั้น มุ่งสร้างมหาวิทยาลัยให้เข้มแข็ง และเพื่อรักษาสถานภาพการศึกษาของประเทศให้มั่นคงที่สุด แต่เมื่อมาถึง พ.ศ. ๒๕๔๑ การเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยของรัฐได้ดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และปรับเปลี่ยนอย่างจริงจังด้วยนโยบายของรัฐที่วางเงื่อนไขไว้กับธนาคารพัฒนาเอเชีย ซึ่งเป้าหมายของการออกนอกระบบในครั้งนี้แตกต่างออกไปจากอุดมการณ์เดิมอย่างสิ้นเชิง ดังที่ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้กล่าวไว้ว่า **“การผูกมัดเงื่อนไขก็เพื่อต้องการให้การเปลี่ยนแปลงนโยบายเรื่องนี้ ของรัฐบาลชุดต่อไปกระทำได้ลำบาก ซึ่งเป็นกลยุทธ์ด้านการบริหาร”**”

นโยบายดังกล่าวมุ่งชักจูงให้บุคลากรสนใจอยู่กับค่าตอบแทนที่จะได้รับเพิ่มขึ้น จึงทำให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยบางคนในหลายมหาวิทยาลัย ที่มุ่งประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก ดำเนินการจัดทำร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับอย่างเร่งรีบเพื่อให้ทบวงมหาวิทยาลัยพิจารณาเสนอคณะรัฐมนตรี และร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับดังกล่าวนั้น ส่วนมากทำประชาพิจารณ์ไม่ถูกต้องและทั่วถึง **ที่สำคัญคือมิได้เสนอร่างกฎหมายประกอบพระราชบัญญัติ** ซึ่งจะมีผลอย่างยิ่งต่อระบบการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยภายหลังจากออกนอกระบบแล้ว

ผลกระทบของ“มหาวิทยาลัยนอกระบบ”

การปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยของรัฐ ให้เป็นมหาวิทยาลัยนอกระบบ(ราชการ)มีผลกระทบต่อนักศึกษา ประชาชน และประเทศชาติ ที่สำคัญ คือ

๑. ผลกระทบต่อนักศึกษาด้านความรู้

เนื่องจากมหาวิทยาลัยต้องบริหารเงินให้เหมาะสม กับค่าใช้จ่ายทั้งเงินเดือนครูอาจารย์ นักวิชาการ บุคลากรฝ่ายต่างๆ พร้อมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับวัสดุประกอบการเรียน-การสอน ดังนั้นการเปิดวิชาให้นักศึกษาได้เลือกเรียน จะต้องถูกคำนวณด้วยค่าใช้จ่ายและจำนวนนักศึกษา ถ้าวิชาใดนักศึกษาเลือกเรียนน้อยก็ไม่คุ้มทุนที่จะเปิดสอน จึงจำเป็นต้องปิดการเรียนการสอนในวิชานั้น ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่มหาวิทยาลัยส่งเสริมความรู้ในทุกๆ ด้านโดยไม่หวังผลกำไร การเปิดสอนวิชาต่างๆ จะพิจารณาจากความจำเป็นในการให้ความรู้ รวมทั้งความสนใจของนักศึกษาอย่างแท้จริง

ปรัชญาว่าด้วยความมั่นคงของชาติ

แต่เมื่อใดก็ตามที่คำนวณจากผลประโยชน์ด้านการเงิน โอกาสที่นักศึกษาจะแสวงหาความรู้ในสาขาที่ตนสนใจก็เป็นไปได้ยาก ที่สำคัญที่สุด คือ ถ้าสาขาวิชาใดจำเป็นต่อการพัฒนาสังคม แต่มีนักศึกษาเลือกเรียนน้อยก็ไม่คุ้มต่อการลงทุนหรือไม่สามารถสร้างกำไรได้ สาขาวิชานั้นก็จะถูกปิดไปในที่สุด เช่น ภาษาไทย ประวัติศาสตร์ ศาสนา ชีววิทยา คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมทำให้ประเทศชาติขาดบุคลากรที่สำคัญในหลายด้าน และเราก็มักจะรู้ก่อนอยู่ว่าการเจริญเติบโตนั้นควรที่จะพัฒนาในทุกๆ ด้านพร้อมกัน มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดการขาดความสมดุลทางวิชาการ เรียกภาษาชาวบ้านว่า "โตผิดปกติ" และในระยะยาวจะมีผลต่อความเจริญของประเทศทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม-ศาสนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๒. ผลกระทบต่อประชาชนและสังคม

เมื่อค่าใช้จ่ายในการศึกษามากขึ้น ประชาชนในฐานะที่เป็นพ่อแม่ของนักศึกษา จึงจำเป็นต้องจ่ายเงินให้บุตรหลานของตนมากขึ้น ประชาชนจึงเป็นผู้ได้รับผลกระทบอย่างมาก

๑) ในกรณีที่รัฐจัดทุนให้กู้ยืม เมื่อนักศึกษาจบการศึกษาแล้ว บัณฑิตแทนที่จะมีโอกาสทำงานสร้างฐานะกลับกลายเป็นต้องทำงานเพื่อชดใช้หนี้

๒) ในกรณีที่ผู้ปกครองพอมีฐานะ สามารถส่งบุตรหลานให้เรียนได้ บัณฑิตก็จำเป็นที่จะต้องแสวงหารายได้ และแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากที่สุด

ถ้าสังคมมีคนเก่ง คนเห็นแก่ตัว ขาดความสำนึกต่อสังคม ขาดความกตัญญูต่อกตเวทิต่อแผ่นดิน ขาดจิตสำนึกที่รับใช้ประเทศชาติ ทำงานเพื่อใช้หนี้ มุ่งแสวงหาแต่ผลประโยชน์ ย่อมเกิดผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก เช่น

นักศึกษาแพทย์ ถ้ารัฐอุดหนุนการศึกษา เมื่อจบเป็นแพทย์ก็จะให้การรักษาผู้ป่วยตามโรงพยาบาลของรัฐทุกหนแห่ง โดยไม่คำนึงว่าจะอยู่ห่างไกล ผู้รับการรักษาจะเป็นคนยากจน ชาวไร่ ชาวนา แต่ถ้าเป็นแพทย์ที่คำนึงว่าตนเองจ่ายเงินเรียนมาเป็นจำนวนมาก เมื่อจบก็หวังว่าจะหาเงินให้คุ้มกับที่ตนเองได้จ่าย แพทย์ก็จะมุ่งรักษาผู้ป่วยที่มีฐานะดี หรือมุ่งแต่ศัลยกรรมเสริมความงาม เพื่อให้ได้เงินมาก ถ้าแพทย์ที่จบจากมหาวิทยาลัยของรัฐ(ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ) ส่วนมากคิดคำนึงถึงผลประโยชน์ มากกว่าการรักษาผู้ป่วย คนจน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศจะต้องดิ้นรน กู้เงินมารักษาตัวหรือไม่ก็จำเป็นต้องนอนรอวันตาย เพราะไม่มีเงินมาเป็นค่ารักษา

การศึกษาในสาขาอื่นๆ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ถ้าจบนิติศาสตร์ เป็น ทนาย อัยการ ผู้พิพากษา คำนึงแต่ผลประโยชน์ตน คนจนย่อมเป็นคนผิด ถ้าจบรัฐศาสตร์เป็น นักปกครอง คำนึงแต่ผลประโยชน์ตน ประชาชนย่อมถูกขูดรีด กดขี่ ถ้าจบวิศวกรรมศาสตร์ เป็นวิศวกร

คำนึงถึงแต่ประโยชน์ตน สิ่งปลูกสร้าง เครื่องมือต่าง ๆ ย่อมพังพินาศ ถ้านักการศึกษา ครู อาจารย์คำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ ลูกศิษย์ย่อมต้องซื้อวุฒิการศึกษา ฯลฯ แล้วประเทศชาติจะพัฒนาเท่าทันประเทศอื่น ๆ ได้อย่างไร ฯลฯ

ที่สำคัญที่สุด ถ้ามหาวิทยาลัยถูกต่างชาติเข้ามาร่วมทุน ยึดอำนาจการบริหาร ลูกหลานไทย จะได้เรียนสักกี่คน และคนที่ได้เรียนนั้นจะอยู่ภายใต้กรอบแนวคิด การปฏิบัติตน และวัฒนธรรมของชนชาติใด เมื่อถึงเวลานั้นวัฒนธรรมไทย คนไทย สังคมไทย ประเทศไทยจะอยู่ร่วมเย็นเป็นสุข ต่อไปได้อย่างไร

“ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง คงจะต้องบังคับขับไส
เคี่ยวเข็ญเป็นค้ำกรำไป ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนาย
เขาจะเห็นแก่หน้าค่าชื่อ จะนับถือพงศ์พันธุ์นั้นอย่าหมาย
ไหนจะต้องเหน้อยยากลำบากกาย ไหนจะอายุทั่วทั้งโลกา
(พระราชนิพนธ์ รัชการที่ ๖)

ความจำเป็นของมหาวิทยาลัยที่ต้องออกนอกระบบ

ถ้าพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้วจะเห็นได้ว่า ในระยะแรกนั้นการออกนอกระบบนั้นมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการศึกษา ต่อมาเป็นเพียงความต้องการของคนบางกลุ่มที่ต้องการอำนาจการบริหาร และการปกครองเท่านั้น สาเหตุของการออกนอกระบบในครั้งนี้มิใช่ความต้องการหรือความจำเป็นของระบบการศึกษา ที่มุ่งผลิตบัณฑิตออกไปพัฒนาสังคม เพราะทุกคนย่อมรู้ดีว่าการพัฒนาการศึกษา หรือการสร้างบุคคลที่มีคุณค่าให้แก่ประเทศชาตินั้นอยู่ที่ ครูอาจารย์ต้องมุ่งให้ความรู้แก่ศิษย์ (มิใช่หาประโยชน์จากลูกค้ำ) มหาวิทยาลัยต้องมุ่งให้นักศึกษาได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ในหลาย ๆ ด้าน (มิใช่การคำนวณถึงประโยชน์และสิ่งตอบแทน)

๗. ปรัชญาความมั่นคงกับการศึกษาของไทย

แม้ว่านโยบายของรัฐที่มีต่อการศึกษาของไทย ยังคงเคลือบแฝงไปด้วยผลประโยชน์ทางการเมืองโดยขาดสำนึกต่อสังคมและการมุ่งมั่นที่จะพัฒนาความเจริญ ความเป็นเลิศ ภายใต้วัตถุนิยมย่อมก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมในที่สุด แต่ก็เป็นที่น่าที่ของคนไทยทุกคนที่ต้องให้การศึกษอันเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดของการดำรงอยู่ การพัฒนาชาติไทย ซึ่งสามารถทำได้โดย

๑. บิดามารดาต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของตนเอง
 ๒. คำนึงระดับสติปัญญา บุคลิกภาพ ทักษะ ทักษะ ความถนัด และความสนใจของบุตร
 ๓. คำนึงถึงสิทธิ์ และเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตของบุตร
 ๔. มีความเชื่อว่า บุคคลมีความสำเร็จในชีวิตในทางใดๆ ก็ได้ ไม่เฉพาะรับราชการ
- หลักการดังกล่าวนี้เรียกว่า เป็นหลักการแบบ "ปฏิบัตินิยม (Positivism)" คือ ยอมรับข้อเท็จจริงตามธรรมชาติทั้งในด้านส่วนบิดามารดา ทั้งในด้านบุตร ทั้งในด้านสังคม

วิธีการ

๑. ชั้นแรกปลูกฝังนิสัยที่ดี(พระพุทธศาสนา) ปลูกฝังความเป็นไทย(วัฒนธรรมประเพณี) และเสริมสร้างบุคลิกภาพให้เข้าสังคมได้ดี(Socialization)
๒. ชั้นต่อมา ให้การศึกษา ให้อ่านหนังสือ ให้มีความประพฤติดี(desirable behavior) ให้มีพละนาถัยสมบูรณ(good Health) ให้รู้จักรับผิดชอบตัวเอง(self responsibility)
๓. ชั้นสุดท้าย ให้เสรีภาพในการเลือกเรียนของบุตร ภายใต้เงื่อนไข คือ ความสามารถส่วนตัวและฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา

จุดหมาย

การสอนให้บุคคลคิดอย่างถูกต้องตามหลักคุณธรรมต่างๆ อยู่ในแนวทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ให้กับตนเองและสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการศึกษา และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องแทนคุณแผ่นดิน เพื่อรักษาความเป็นไทยสืบไป ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสว่า

“คนไทยรักษาชาติ รักษาแผ่นดิน ให้มั่นคงเป็นปึกแผ่นมาได้
ด้วยสติปัญญาความสามารถ ด้วยความรักชาติ และด้วยคุณความดี
อิสราภาพ ความร่มเย็นเป็นสุข ตลอดจนคุณธรรมความเจริญทุกอย่างที่มีอยู่บัดนี้
บรรพชนของเราผู้ยึดมั่นในความเป็นไทย เป็นผู้สร้างสมไว้ทั้งนั้น
เราทั้งหลาย ในปัจจุบันจึงต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญสูงสุด ที่จะต้องรักษาแผ่นดินไทย
พร้อมทั้งจิตใจที่เป็นไทยไว้ให้มั่นคง ทั้งสืบทอดต่อกันไปมิให้ขาดสาย”
(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว)

กิจกรรมเสนอแนะ

ให้นักศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการศึกษาในพระพุทธศาสนา และรูปแบบการจัดการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ

คำถามท้ายบท

1. การศึกษาคืออะไร มีประโยชน์อย่างไรกับชีวิต
2. การศึกษามีส่วนที่จะพัฒนาสังคมและประเทศชาติอย่างไร
3. พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องและสำคัญต่อการศึกษาไทยอย่างไร

เชิงอรรถ

- ๑ พระราชวรมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต) ปรัชญาการศึกษาไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๒๘) หน้า ๙๗
- ๒ สมพร เทพศิธา การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมและการพัฒนาคน : ศาสนากับการศึกษา (กรุงเทพฯ ; กรุงเทพมหานคร พรินติ้ง กรุ๊ป ๒๕๓๙) หน้า ๖๖
- ๓ วิไลเลขา ถาวรธนสาร และคณะ พื้นฐานวัฒนธรรมไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๓๙) หน้า ๒๒๙
- ๔ พระยาประชาภิจักรจักร์(แช่ม บุนนาค) พงศาวดารโยนก (พระนคร : แพร่พิทยา ๒๕๑๕) หน้า ๒๔๙
- ๕ คำอ่านจารึกสุโขทัย หลักที่ ๒ ในประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ อ้างอิงใน สิทธิฯ พินิจภูวดล วรรณกรรมสุโขทัย(พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๑๘) หน้า ๘๐
- ๖ คำอ่านจารึกสุโขทัย หลักที่ ๒ เรื่องเดียวกัน หน้า ๕๓-๕๕
- ๗ คำอ่านจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑ เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๗-๔๙
- ๘ คำอ่านจารึกสุโขทัย หลักที่ ๒ เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๘๔
- ๙ กรมศิลปากร "สุภาสิตพระร่วง" วรรณกรรมสมัยสุโขทัย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์หัตถศิลป์ ๒๕๒๘) หน้า ๒๔๓
- ๑๐ คำอ่านจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑ อ้างอิงใน สิทธิฯ พินิจภูวดล เรื่องเดิม หน้า ๕๓
- ๑๑ เหมืองฝายคือการทำระบบชลประทานอย่างหนึ่ง โดยมีฝายเป็นท่อนบักน้ำ ส่วนใหญ่จะเลือกสร้างกันลำห้วยที่น้ำไหลแรงมาจากหุบเขา ท่อนบักนั้นมีขนาดต่างๆ ถ้าขนาดเล็กจะทำด้วยไม้ไผ่สาน แล้วใช้ไม้พุ่มหินกรวดวางทับกันให้แน่น ฝายขนาดเล็กมักเป็นของชาวบ้านในหมู่บ้าน ในตำบล ฝายขนาดใหญ่จะทำด้วยไม้ เช่น ไม้สัก มักจะทำกันแม่น้ำสายใหญ่ และอาจจะมีช่องเจาะให้เรือผ่านได้ ฝายขนาดใหญ่มักเป็นของหลวง

ปรัชญาว่าด้วยความมั่นคงของชาติ

จากอ่างน้ำที่ทำานบกัน จะมีการไหลลงส่งน้ำไปยังไร่นา คลองนี้เรียกว่า เหมือง การชลประทานแบบนี้จึงเรียกรวมว่า เหมืองฝาย

^{๑๒} ประเสริฐ ณ นคร เรียบเรียงเป็นภาษาปัจจุบัน มังรายศาสตร์ พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงโศทรกิตยานุพันธ์ (อาสา โศทรกิตย) ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน พระนคร พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๕

^{๑๓} พระยาศรีสุนทรโวหาร(น้อย อาจารยางกูร) มูลบทบรรพกิจ(พิมพ์ครั้งที่ ๔) (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา ๒๕๑๔) หน้า ๓๖

^{๑๔} Realism เป็นแนวคิดที่ถือว่าสิ่งทั้งหลายมีอยู่จริงและมีอยู่ได้ด้วยตัวเอง มนุษย์สามารถรู้สิ่งต่างๆ ได้ตามความเป็นจริงของสิ่งนั้น

^{๑๕} Pragmatism เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความหมายของข้อความ โดยถือว่าข้อความจะมีความหมายอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับผลทางปฏิบัติของข้อความนั้นๆ ถ้าข้อความใดนำไปใช้ได้ผลจริง ข้อความนั้นก็ถือว่าจริง

^{๑๖} แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙

^{๑๗} สมพร เทพสิทธิธา เรื่องเดิม หน้า ๗๓

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน หน้า ๖๖-๖๗

^{๑๙} วันชัย ศิริชนะ. เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ จะส่งผลกระทบต่อประชาชนและนิสิตนักศึกษาอย่างไร. สภาข้าราชการ. (อัครสำเนา)

^{๒๐} สำนักนโยบายและแผนอุดมศึกษา, ทบวงมหาวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. มิถุนายน ๒๕๔๔. หน้า ๖(อัครสำเนา)

^{๒๑} วันชัย ศิริชนะ. เรื่องเดิม. (อัครสำเนา)

^{๒๒} พิศิษฐ์ ใจทยัก. ความห่วงใยอย่างยิ่ง ต่อนโยบายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. การบรรยายพิเศษ โดย อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. เรื่อง "มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ : ความจำเป็นและกระบวนการปรับเปลี่ยน" วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๑. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (อัครสำเนา)